

دانشنامه روان‌شناسی ورزشی

تألیف:

دکتر سید محمدکلم واعظموسوی - الهام محمودی

دکتر روبرت کیلی - عباس شکری

دکتر محسن پروازی - دکتر ایمان صحرائیان

دانشگاه جامع امام حسین (ع)

مؤسسه چاپ و انتشارات

۶۶۹

سری روان‌شناسی - ۶

عنوان و پدیدآور	دانشنامه روان‌شناسی ورزشی / تألیف: سید محمد کاظم واعظ موسوی ... [و دیگران]
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه جامع امام حسین(ع) - مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۹۷
مشخصات ظاهری	:: هفتاد و چهار، ۵۷۸ ص.
فروست	دانشگاه جامع امام حسین(ع)، مؤسسه چاپ و انتشارات، ۶۶۹، سری روان‌شناسی - ۶
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۴۵۲-۶۹۲-۳
وضعیت فهرست‌نویسی: فپا	
یادداشت	تألیف: سید محمد کاظم واعظ موسوی، الهام محمودی، روبینا کمیلی، عباس شکری، محسن پروازی، ایمان صحرانیان
یادداشت	نام
موضوع	ورزش -- جنبه‌های روان‌شناسی (Sports -- Psychological aspects)
شناسه افزوده	واعظ موسوی سید محمد کاظم، ۱۳۳۸ -
شناسه افزوده	دانشگاه جامع امام حسین(ع) - مؤسسه چاپ و انتشارات
رده‌بندی کنگره	GV ۶/۴/۵۱: ۱۳۹۷
رده‌بندی دیویی	۷۹۶/۱
شماره کتاب‌شناسی ملی	۵۵۵۸۷۷۶

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و عکاس برای دانشگاه جامع امام حسین(ع) محفوظ است.

• عنوان: دانشنامه روان‌شناسی ورزشی

• تألیف: دکتر سید محمد کاظم واعظ موسوی - الهام محمودی - دکتر روبینا کمیلی - عباس شکری -

دکتر محسن پروازی - دکتر ایمان صحرانیان

• صفحه‌آرایی: ناهید آقامیرزایی

• ناظر فنی چاپ: سید محمد باقر موسوی

• نوبت چاپ: اول (بهمن ماه ۱۳۹۷)

• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ سپاه

• شمارگان: ۵۰۰ نسخه

• قیمت: ۹۸۰٫۰۰۰ ریال

• نشانی: تهران، بزرگراه شهید بابایی، بعد از پل لشکرک، دانشگاه جامع امام حسین(ع)، معاونت پژوهش و فناوری،

تلفن: ۷۴۱۸۸۲۶۰ دوزنگار: ۷۴۱۸۸۲۷۴

• مرکز پخش: تهران، میدان فردوسی، فروشگاه و نمایشگاه مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین(ع)،

ترنجستان امام حسین(ع)، تلفن: ۸۸۸۳۹۲۹۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
(نه)	مقدمه نویسندگان
(سیزده)	فهرست سرورها
(چهل و پنج)	فهرست واژه‌ها بر ترتیب الفبا
۵۴۹	فهرست انگلیسی واژه‌ها (Index)

مقدمه نویسندگان

در اوائل دهه ۵۰ خورشیدی که مدرسه عالی ورزش در تهران شروع به کار کرد، درباره روان‌شناسی ورزشی فقط جزوه‌هایی بود که تدریس می‌شد. اولین کتابی که در این زمینه به چاپ رسید و برگرفته از همان جزوه‌ها بود کتاب "مبانی روانی-اجتماعی در یادگیری مهارت‌های ورزشی"، تألیف مهدی نمازی زاده بود که در سال ۱۳۵۶ به چاپ رسید و تا اواخر دهه ۶۰ خورشیدی تنها مرجع علاقه‌مندان به روان‌شناسی ورزشی باقی ماند. در سال ۱۳۷۲، کمیته ملی المپیک کنگره‌ای را در اصفهان ترتیب داد که در آن از روان‌شناسان ورزشی برجسته دعوت کرده و تا سه سخنرانی کنند و کارگاه‌هایی را نیز برگزار نمایند. افرادی مانند دنیل گلنکراس، استوارت بیلد و جان مالمالا در این کنگره سخنرانی کردند. اولین آشنایی عمومی جامعه علمی ایران با روان‌شناسی ورزشی از همین کنگره آغاز شد. پس از آن، محمد خبیری در کمیته ملی المپیک، گروهی را گردهم آورد و ضمن برگزاری جلسات درباره شیوه‌های گسترش روان‌شناسی ورزشی، گفتگو را گاه به گاه هم سخنرانی یا کلاسی آموزشی برگزار می‌کرد.

اولین مرکز روان‌شناسی ورزشی در آکادمی ملی المپیک در سال ۱۳۸۴ تشکیل شد. در آن سال، کمیته ملی المپیک طی حکمی محمد کاظم واعظ‌موسوی را مأمور کرد که مرکز روان‌شناسی ورزشی را در آکادمی ملی المپیک بنا بگذارد. تا آن زمان هیچ اقدام عملی برای وارد شدن به تیم‌های ورزشی انجام نشده بود. به همین جهت، تأسیس مرکزی که مأموریت اجرایی در این زمینه داشته باشد ضروری به نظر می‌رسید. محمد کاظم واعظ‌موسوی در دو جنبه به‌طور موازی برنامه‌ریزی کرد: اول، تربیت روان‌شناس ورزشی که تا آن زمان در ایران فارغ‌التحصیل نداشت؛ دوم، ورود به تیم‌های ورزشی به‌عنوان مشاور مهارت‌های ذهنی که تا آن زمان سابقه نداشت. او دو گروه را به کلاس‌ها و کارگاه‌های تربیت مربی مهارت‌های ذهنی دعوت

کرد. گروه اول روان‌شناسان علاقه‌مند و درگیر در ورزش؛ و گروه دوم، متخصصان تربیت بدنی علاقه‌مند و درگیر در امور روان‌شناختی. او نمی‌خواست که از ابتدای شکل‌گیری عملی روان‌شناسی ورزشی در کشور، به اختلاف نظر بین متخصصان تربیت بدنی و متخصصان روان‌شناسی ورود کند یا به آن دامن بزند. از دیدگاه او هر یک از این دو گروه کارایی مختص به خود را داشت و اصولاً جنجال درباره مالکیت روان‌شناسی ورزشی بیهوده بود. او برای اداره کلاس‌ها و کارگاه‌های تربیت مربی مهارت‌های ذهنی از استادان خارجی دعوت کرد. برخی از مدرسانی که از خارج از کشور دعوت شدند جزو برجسته‌ترین افراد در این زمینه بودند. افرادی مانند پیتیر تری، از دانشگاه کوئینزلند استرالیا؛ جان سالملا، از دانشگاه اوتاوا کانادا؛ کریس هاروود، از دانشگاه لافبرو انگلستان؛ یان مینارد، از دانشگاه شفیلدهلم انگلستان و برنده جایزه علوم ورزش بریتانیا؛ گنگ یان سی، از دانشگاه پکن؛ و دیتر هکفورد رئیس وقت انجمن جهانی روان‌شناسی ورزشی بودند. این مدرسان، علاوه بر وجهه علمی، با توجه به قابلیت‌های عملیشان برای مشاوره و آموزش تیم‌های ورزشی در مسابقات جهانی و المپیک انتخاب شدند. سید امیر حسینی، رئیس وقت آکادمی المپیک، مهرزاد حمیدی، رئیس بعدی آکادمی، و فتح‌الله مسیبی که آن زمان مسئول آموزش تیم ملی المپیک بود در پشتیبانی از این اقدام نقش کلیدی بازی کردند. شرکت کنندگان در این کارگاه‌ها که هم‌اکنون جزو مروجین روان‌شناسی ورزشی و استادان برجسته دانشگاه هستند، به‌طور انجام کارورزی به تیم‌های ورزشی اعزام می‌شدند و گزارش کار خود را به مرکز روان‌شناسی ورزشی تقدیم می‌نمودند؛ به این ترتیب هدف دوم مرکز روان‌شناسی ورزشی نیز محقق می‌شد. دوره تربیت مربی مهارت‌های ذهنی سه بار تکرار شد تا آن که تغییرات در کمیته ملی المپیک و به رونق کار آمدن رئیس و دبیر کل جدید باعث توقف این اقدام بنیادی شد. با این حال استفاده از روان‌شناسان و آموزش‌های روان‌شناسی ادامه یافت. در مسابقات پارالمپیک پکن، مسابقات پاراآسیایی گوانگجو و مسابقات پارالمپیک لندن از حضور روان‌شناسان و آموزش‌های روان‌شناسی به ورزشکاران و مربیان استفاده شایانی شد به‌طوری که انجمن روان‌شناسی ورزشی آسیا و اقیانوسیه بخشی از موفقیت کاروان ایران در لندن را به پشتیبانی روان‌شناختی آنان نسبت داد. حمایت‌های روان‌شناختی از کاروان بازیهای المپیک و پارالمپیک ریو و بازیهای آسیایی و پاراآسیایی جاکارتا نیز ادامه یافت.

در سال ۱۳۸۸ که پیشرفت روان‌شناسی ورزشی در آکادمی ملی المپیک ناممکن به نظر می‌رسید، محمد کاظم واعظ‌موسوی در انجمن روان‌شناسی ایران، گروه تخصصی روان‌شناسی ورزشی را ایجاد کرد و همکاران را گردهم آورد تا به تکامل و گسترش رشته کمک کنند. او در سال بعد توانست در سازمان نظام روان‌شناسی ایران کمیته تخصصی روان‌شناسی ورزشی را ایجاد کند. این موفقیت بزرگی برای روان‌شناسی ورزشی بود، زیرا نشان می‌دهد که مرجع رسمی روان‌شناسی کشور، روان‌شناسی ورزشی را به‌عنوان یک تخصص تأیید کرده است. به این ترتیب، کمیته روان‌شناسی ورزشی در این سازمان، ضمن جلب نظر سایر روان‌شناسان از طریق مفاهیم و تبادل نظر مقدمات اشتغال حرفه‌ای روان‌شناسان ورزشی را فراهم کرد.

در مرداد ماه سال ۱۳۸۹، اولین گروه دانشجویان کارشناسی ارشد، با گرایش روان‌شناسی ورزشی وارد دانشگاه تهران، دانشگاه آزاد خوراسگان، و دانشگاه آزاد کرج شده و در سال ۱۳۹۲ اولین گروه فارغ‌التحصیلان - در این گرایش به بازار کار وارد شدند. در سال ۱۳۹۰، اولین گروه دانشجویان دکتری پژوهش - محور بن گرایش در دانشگاه امام رضا علیه السلام در مشهد تحصیل خود را آغاز کردند. در سال ۱۳۸۹، پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی گروه تخصصی روان‌شناسی ورزشی را با مسئولیت محمد کاظم واعظ‌موسوی تشکیل داد. این گروه انتشار مجله علمی - پژوهشی مطالعات روان‌شناسی ورزشی را در صدر مأموریت خود قرار داد. از این مجله تا به امروز ۱۴ شماره به چاپ رسیده است. این مجله تا زمان حاضر تنها مجله‌ای است که در این حیطه منتشر می‌شود، با این حال، مجله علمی - پژوهشی در حیطه رفتار حرکتی منتشر می‌شوند و حتی مجلاتی که در حیطه مدیریت ورزشی منتشر می‌شوند، خود را از انتشار دستاوردهای پژوهش در روان‌شناسی ورزشی محروم نمی‌کنند.

در بهمن ماه ۱۳۹۲، پس از چند سال بحث و گفتگو، نهایتاً شورای عالی سازمان نظام روان‌شناسی ایران، اعطای گواهینامه تخصصی اشتغال به حرفه روان‌شناسی ورزشی را به فارغ‌التحصیلان این رشته تصویب کرد. این رویداد، گام نهایی و احتمالاً بزرگ‌ترین گام برای گسترش رسمی رشته روان‌شناسی ورزشی بود. گروه روان‌شناسی ورزشی در سازمان نظام روان‌شناسی برای رسیدن به این موفقیت سه سال رایزنی کرده بود.

وضعیت تألیف و ترجمه کتاب در این حیطة منظم نیست. کثرت کتاب‌های بی کیفیت، که عمدتاً ترجمه‌های مغلوط و مغشوش هستند، دانش‌پژوهان را سردرگم می‌کند. با این حال کتاب‌های درسی که توسط ناشران بنام و دانشگاه‌های دولتی منتشر شده‌اند کیفیت قابل قبولی دارند؛ اما جای کتب مرجع، مانند دانشنامه‌ای که محل رجوع دانشجویان باشد تاکنون خالی بوده است. در سال ۱۳۷۹ کتاب کوچکی به نام "روان‌شناسی ورزشی: مقدمه‌ای بر دانشنامه تربیت بدنی" توسط وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری^۱ نوشته محمدکاظم واعظ‌موسوی منتشر شد که شامل شرح مختصری از واژه‌های اختصاصی و پرسشنامه‌های روان‌شناسی ورزشی بود. محتوای آن کتاب برای رفع نیاز آن روزها کافی بود. نیاز این روزها، با وجود انبوه دانشجویان تحصیلات تکلیفی در این رشته، و ابراز علاقه دانشجویان رشته‌های مرتبط به کسب دانش در حیطة روان‌شناسی ورزشی متفاوت است. این نیاز روبه افزایش اقتضا کرد که اندیشه تألیف "دانشنامه روان‌شناسی ورزشی" در ذهن همکاران من ایجاد شود. ما برای تألیف کتاب، هرچند خود را از ترجمه منابع هم محروم نکردیم، اما به منابع داخلی و تجربیات مشاوره‌ای خودمان هم رجوع کردیم. قصد ما نشان دادن کتاب به زبان پارسی بود نه ترجمه از منابع انگلیسی متعدد؛ در این امر تا حدود زیادی موفق بودیم. نامی که منابع تألیف شده به زبان فارسی افزایش یابند، این قصد بیشتر تحقق خواهد یافت.

امید فراوان داریم که این کتاب که حاصل تلاش گروه نویسندگان به مدت دو سال است، به پیشرفت علمی دانش‌پژوهان کمک کند.

خدايا چنان كن سرانجام كار تو خشنود، شی، ما رستگار

۱۳۹۰ د. ۵

سیدمحمدکاظم واعظ‌موسوی